

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper

Kandidatuppsats 15 hp | Utbildningsvetenskap | Vårterminen 2012

Den nya ämnesplanen i moderna språk

– vad innebär den för förändringar och hur
tolkas den?

Av: Cajsa Plaza

Handledare: Jenny Magnusson

Abstract

The purpose of this research is to study the new curriculum in the topic of modern languages in the upper secondary school, and compare the curriculum from year 2011 with the one from year 2000 and thus try to find differences in the content and wording. The research also aims to investigate teachers' interpretations and understanding of the new curriculum. The study is divided into two sub-studies and those are based on the two methods of text analysis and interview. Text analysis of policy documents is made parallel with some aspects found in the background materials of the upper secondary school reform, which can be summarized as precision and globalization. My results also show that the subject presentation in the new curriculum of modern languages was diminished in scope and summarized. The interview study connects to the aspects that have emerged in the text analysis. The results of the interview study is that teachers find it difficult to interpret the new curriculum in an equivalent way, and this probably has to do with the fact that they have not received a sufficient or equivalent preparation in the new policy documents. The general opinion of the teachers is that they have noticed the attempts of precision in the new curriculum, but they would wish even more precision. The new curriculum has mostly changed their teaching in the aspect of the new grading scale.

Keywords: modern languages, curriculum, upper secondary school reform 2011, text analysis, interview

Nyckelord: moderna språk, ämnesplan, gymnasieform 2011, textanalys, intervju

Förord:

Jag skulle vilja framföra mitt tack till min handledare Jenny Magnusson för att ha väglett mig i denna process med allt vad det innebär, dina värdefulla synpunkter har varit till stor hjälp i mitt arbete. Jag vill också tacka mina informanter som har gjort min andra delstudie möjlig. Sist, men inte minst, vill jag tacka min familj och mina vänner för visad omtanke under arbetets gång.

Cajsa Plaza

Stockholm 2012

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Syfte och frågeställningar.....	7
Bakgrund	8
Orsaker till förändring	8
Skolans styrdokument.....	9
Moderna språk	10
Styrdokumentens teoretiska grund	11
GERS	12
Teori och tidigare forskning	12
Material	13
Metod.....	15
Delstudier	15
Kvalitativ och hermeneutisk ansats.....	16
Avgränsningar.....	17
Metod textanalys	17
Metod Intervju	18
Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	20
Resultat.....	21
Delstudie 1a- textanalys utifrån innehåll	21
Presentation	21
Ämnets syfte.....	21
Mål och uppbyggnad	22
Moderna språk, steg 1-7	23
Analys delstudie 1a.....	24
Delstudie 1b – textanalys utifrån teman.....	24
Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering.....	25
Omstrukturering.....	25

Precisering och mottagaranpassning	26
Globalisering, innovation och GERS	26
Globalisering och innovation.....	27
GERS	28
Analys delstudie 1b	29
Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering.....	30
Globalisering, innovation och inflytandet av GERS	31
Delstudie 2a- Intervjusvar utifrån teman	32
Lärarnas synsätt angående Precisering, Omstrukturering och mottagaranpassning:	32
Lärarnas synsätt angående globalisering, innovation och anknytningen av GERS:	33
Analys delstudie 2a.....	34
Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering.....	34
Globalisering, innovation och inflytandet av GERS	35
Delstudie 2b- Intervjusvar utifrån praktikerperspektivet	35
Lärarnas synsätt angående förberedelse och stöd i den nya ämnesplanen i moderna språk:	36
Lärarnas synsätt angående kursinnehållet (centralt innehåll och kunskapskrav):	36
Lärarnas synsätt angående om de nya ämnesplanerna har förändrat deras undervisning:	37
Analys delstudie 2b	37
Sammanfattning	38
Slutsatser och diskussion.....	38
Förslag till framtida arbeten inom ämnet	39
Källförteckning.....	40
Tryckta källor	40
Elektroniska källor	41
Bilaga	43
Intervjuguide, delstudie 2.	43

Inledning

Sveriges gymnasieutbildning har genomgått en omfattande förändring i och med utbildningsreformen Gy 2011 (Gymnasieskola 2011). Reformen har inneburit förändringar inom bl. a. betygssystemet, behörighetskrav, examen, läroplan och ämnesplaner (Skolverket, 2011a, b). Detta får självfallet konsekvenser för lärarna, de ska tolka och förstå de nya styrdokumenterna. Ett av alla ämnen som har fått en ny ämnesplan är moderna språk. Moderna språk är ett centralt ämne i dagens skola för att det "ökar individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i ett globaliserat studie- och arbetsliv" (Skolverket, ämnesplan 2011). Europeiska kommissionen skriver att "Språkfärdigheter är en förutsättning för jämlikhet och integration. I dagens situation som kännetecknas av ökad rörlighet, en globaliserad ekonomi och föränderliga ekonomiska tendenser är behovet av att lära sig språk och utveckla flerspråkig, interkulturell undervisning tydligare än någonsin" (Europeiska kommissionen och Europarådet, 2011). Oavsett socialt sammanhang eller plats på jorden så är språket och kommunikationen de verktyg som för samman människor.

På min VFU så noterade jag ofta att det pågick samtal mellan lärare angående tolkningen och förståelsen av den nya ämnesplanen och jag finner det därför angeläget att fördjupa mig i detta nya styrdokument, ämnesplanen i moderna språk. Det verkade som att lärarna inte fått tillräcklig utbildning i de nya ämnesplanerna, vilket jag uppfattade som ett problem. Valet av ämne är inte bara intressant för mig personligen som blivande gymnasielärare i moderna språk, utan framför allt för yrkesverksamma lärare i moderna språk.

Jan Morawski har undersökt hur läroplanen har förändrats över de senaste 150 åren. Han säger att det är "vanligt att definiera läroplaner som politiska kompromissprodukter. Vilket betyder att de är konstruktioner som är resultatet av olika politiska diskursers tillfälliga styrkeförhållanden och när dessa förskjuts rekonstrueras också läroplanerna" (Morawski, 2010, s. 73). Detta betyder att min studie har en relevans både samhälleligt och politiskt. Det som skiljer läroplanerna, eller kompromissprodukterna, är hur man formulerar synen på utbildningens övergripande syfte och mål, och därmed också lärarnas mandat. Under tidens gång kan också vissa frågor betonas före andra, ges olika innebörder och svaren på dessa frågor kan skifta (Morawski, 2010, s. 75). Läroplanen bestämmer vad lärarna har för möjligheter att påverka sin undervisning, med den anledningen kommer jag titta både på

den politiska avsikten som uttrycks i styrdokumentet och undersöka hur lärarna, praktikerna, uppfattar sitt nya styrdokument, ämnesplanen 2011.

Christer Stensmo, docent i pedagogik på institutionen för didaktik vid Uppsala universitet, skriver om läroplanen och skolans andra styrdokument att "en läroplan är ett politiskt dokument som speglar det samhälle den ska verka i; maktförhållanden, ekonomi, social skiktning, kultur och vetenskap. Läroplanen är ett uttryck för vad makten/staten vill att eleverna ska lära sig" (Stensmo, 2002, s.76). Läroplanen och ämnesplanerna är det främsta styrdokument, förutom skollagen, som lärare ska förhålla sig till och följa, och därför finner jag det ytterst relevant att man som lärare förstår bakgrunden och innebörden bakom orden i styrdokumentet.

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att studera gymnasiet's nya ämnesplan i moderna språk, och jämföra ämnesbeskrivningen i ämnesplanen 2011 (Skolverket, ämnesplan 2011) med ämnesbeskrivningen i kursplanen 2000 (Skolverket, kursplan 2000) och därigenom försöka finna skillnader i innehåll och formuleringar. Genom att studera bakgrundsmaterialet till gymnasiereformen vill jag undersöka orsakerna till förändring och se hur och om man har tillgodosett detta i den nya ämnesplanen. Efter min analys kommer jag intervjua ett litet antal lärare för att få deras syn och åsikter på den nya ämnesplanen. Jag kommer att dela upp min studie i delstudier. Jag har därmed två perspektiv i mitt syfte, jag vill fördjupa mig i den politiska avsikten som uttrycks i styrdokumentet och undersöka hur lärarna uppfattar sitt nya styrdokument, ämnesplanen 2011. Mina frågeställningar kommer att vara:

1. Vilka förändringar har skett i ämnesbeskrivningen i den nya ämnesplanen i moderna språk i jämförelse med den gamla kursplanen?
2. Har man tillgodosett kritiken som framfördes i gymnasieutredningen mot den gamla kursplanen?

3. Hur tolkar lärare den nya ämnesplanen i moderna språk och har den förändrat deras arbete och synsätt?

Bakgrund

Orsaker till förändring

År 2007 tillsatte regeringen Gymnasieutredningen för att möta utmaningarna som gymnasiet står inför. Några av dessa utmaningar är att för många elever hoppar av eller avslutar gymnasiet utan att ha nått målen. Ett annat problem har varit att lokalt utformade program och kurser ibland lett till sänkta krav (Skolverket, 2010, s. 9). Utredningens huvuduppdrag var att väcka förslag om nya strukturer för gymnasieskolan för att förstärka kvaliteten i utbildningen.

Bakgrunden till förändringen av kursplaner och gymnasiet i stort står att finna i den rapport som gymnasieutredningen lämnade fram till regeringen i mars 2008, *Framtidsvägen - en reformerad gymnasieskola* (Framtidsvägen, SOU:2008:27). En central del av utredningen är att de gamla (år 2000) kursplanernas kunskapssyn skulle bevaras oavsett studieväg, det är inte skillnad på kunskapssynen om man jämför kursplaner 2000 och ämnesplaner 2011, som det är om man jämför med 1994 års läroplan. En av uppgifterna i uppdraget har varit att föreslå en ny kursstruktur, men den omfattade många fler frågor angående gymnasieskolan, från behörighetsregler till hur examen och utgången från gymnasieskolan ska utformas.

Utredningen koncentrerar sig på tre ärenden som anses vara särskilt angelägna (citerade nedan, *Framtidsvägen*, s. 319):

- Elevers rätt till en god utbildning behöver stärkas.
- Ansvar, struktur och regelverk behöver förtydligas.
- En ökad samverkan behövs i gymnasieskolan mellan avnämare och skolhuvudmän.

Detta vill utredningen uträtta genom att bl.a. ändra kursstrukturen av gymnasiets ämnen. I kursplan 2000 var den första kursen inom ett ämne vanligtvis en repetition av det som behandlats i grundskolan. Istället vill utredningen se en fördjupning inom ämnet som motsvarar en gymnasial nivå. Den kursplanestruktur som infördes i början av 1990-talet har i flera sammanhang kritiserats enligt utredningen. På s. 264 i Framtidsvägen står det att "Skolverket har visat att kursplanestrukturen, med mål och betygskriterier för varje kurs, har försvårat en samverkan mellan olika ämnen. Den arbetsgrupp som hade i uppdrag att utreda ämnesbetyg i en kursutformad skola kritiserade också kursplanestrukturen utifrån att den såg olika ut för de teoretiska ämnena och yrkesämnena".

De gamla kursplanerna ansågs också otydliga med svävande formuleringar och detta bidrog till att undervisningen kunde se olika ut mellan skolor och lärare. På s. 266 i Framtidsvägen står det att staten har "gett lärarna ett oklart uppdrag när det gäller vad det innebär att tolka kursplanerna. På många skolor har lärarna skrivit nya mål och nya betygskriterier eftersom de nationellt framtagna inte har fungerat som ett underlag för planeringen av undervisningen" och genom preciseringen är målet att detta ej längre ska ske. Det står vidare på s. 266 att utredningen "anser att det även är olyckligt att kursplanerna är skrivna på ett sådant sätt att de är svåra att förstå för elever, föräldrar och gymnasieskolans avnämare".

Skolans styrdokument

Skolan styrs av olika lagar och regler, som även kallas styrdokument. Dessa kan vara fastställda på nationell eller lokal nivå. Skolverket är en statlig myndighet som arbetar åt Utbildningsdepartementet, och Skolverket har bland annat i uppgift att, utefter riksdagens och regeringens direktiv, formulera skollagen, gymnasieförordningen, läroplaner, kurs- och ämnesplaner, på nationell nivå. Kommunerna och de fristående skolorna har i uppgift att fördela resurser och organisera verksamheten så att eleverna når de nationella målen (Skolverket, 2011a, c). På lokal nivå så kan det också finnas lokala styrdokument och arbetsplaner som kan bestå av t.ex. mål och handlingsplaner, organisationsplan och likabehandlingsplan (Sigtuna kommun, 2012). Skollagen är skolans grundläggande styrinstrument och den innehåller bestämmelser, övergripande riktlinjer och mål om

utbildningen inom alla skolformer. Gymnasieförordningen konkretiserar skollagens bestämmelser. Det finns läroplaner för olika skolformer; Förskolan, Grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan, samt Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Förutom "Skolans värdegrund" och "Övergripande mål och riktlinjer" består den nya läroplanen för gymnasieskolan av Examensmål för de 18 nationella programmen och ämnesplaner för de 9 Gymnasiegemensamma ämnena (Skolverket, 2011). Ämnesplanerna för de gymnasiegemensamma ämnena fastställs av regeringen, efter förslag från Skolverket. Övriga ämnesplaner har beslutats och fastställts löpande av Skolverket (Skolverket 2011a).

Skolverket har publicerat ett "Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk" (Skolverket, 2011) men detta gäller för grundskolan (efter utbildningsreformen kallas styrdokumentet för kursplaner i grundskolan och ämnesplaner på gymnasiet).

Kommentarmaterialet till kursplanerna förklarar och beskriver de urval och ställningstaganden som ligger bakom texterna. Materialet behandlar också förändringar jämfört med de tidigare kursplanerna. Skolverket har publicerat kommentarmaterial till de gymnasiegemensamma ämnesplanerna och kommer under våren 2012 att publicera kommentarmaterial till ytterligare ämnen. Jag har kontaktat Skolverket och frågat om moderna språk inkluderas i dessa kommande publikationer, och svaret var att de inte har någon tidsplan men att ambitionen är att det ska komma under våren.

Moderna språk

Moderna språk är ett uttryck som förr användes som komplementuttryck till klassiska språk (latin och klassisk grekiska). I grundskolan syftar det på tyska, franska och spanska, men man kan i gymnasieskolan läsa i princip vilket språk som helst under ämnet moderna språk om skolan erbjuder detta (Skolverket, kursplan 2000). Varför ämnet moderna språk finns i gymnasieskolan motiveras i ämnesplanen. Det står att "Kunskaper i flera språk ökar individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i ett globaliserat studie- och arbetsliv. Kunskaper i moderna språk kan dessutom ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva" (Skolverket, ämnesplan 2011). I "Kommentarmaterial till kursplanen i moderna

språk” står det att ”ämnet moderna språk skapar möjligheter för eleverna att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang. Att förmedla ett sådant internationellt perspektiv till eleverna ingår i skolans uppdrag och finns inskrivet i läroplanen” (Skolverket, s. 9, 2011). Sedan 2010, då nya antagningsregler till högskolan infördes, har ämnet fått en betydelsefull ställning då man genom bl.a. detta ämne kan tillförskaffa sig meritpoäng. Det blev då möjligt att tillgodoräkna sig meritpoäng som läggs till jämförelsetalet från gymnasieskolan. Jämförelsetalet är det medelvärde av slutbetyget i gymnasieskolan som eleven konkurrerar med om ett urval måste göras. Meritpoängen kan då påverka möjligheten att komma in på attraktiva högskoleutbildningar. Meritpoäng kan eleven skaffa sig genom att läsa moderna språk, högre kurser i engelska och matematik eller genom så kallade områdeskurser. Områdeskurser är kurser som är särskilt relevanta för den utbildning man sökt. Av meritkurserna är kurserna i moderna språk de som kan ge högst poäng, maximalt 1,5. Engelska, matematik och områdeskurser kan ge 1,0 poäng vardera. För att hinna få maximal meritpoäng i moderna språk måste studierna av språket påbörjas i grundskolan (Skolverket, 2009b).

Styrdokumentens teoretiska grund

Ulrika Tornberg, verksam vid Örebro universitet, skriver i boken ”Språkdidaktik” att ”Undervisning och lärande sker emellertid aldrig i ett politiskt eller socialt tomrum” (Tornberg, 2009, s. 31). Det läraren undervisar i har alltså en koppling till den omgivande kontexten. Överfört till denna studie innebär detta alltså att styrdokumentet är den kontexten som lärare är omgivna av, det som styr deras undervisning.

Det finns olika teoribildningar när det gäller hur vi ser på språk. En av dessa teorier, som var en viktig inspirationskälla för kursplan 2000 och som nu är ännu mer inflytelserik i ämnesplan 2011, är den kommunikativa språksynen. I Europarådets ”Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning” (Skolverket, 2009) utgår man ifrån den funktionella kommunikativa språksynen och betonar att språk främst är ett medel för kommunikation och att det är språkets funktioner som står i fokus. Denna förstärkning av den kommunikativa språksynen i styrdokumentet bör därför få konsekvenser för dagens språkundervisning.

GERS

Utifrån min genomgång av mitt material (se "Material", s. 13) har jag sett hur man tydligare än innan anknyter nya ämnesplanen till Europarådets "Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning" (Skolverket 2009a). I den europeiska referensramen, som i fortsättningen kommer kallas GERS, presenteras den syn på språkundervisning, språkinläring och bedömning av språkfärdigheter som grundas på Europarådets arbete. Den beskriver också bl.a. olika referensnivåer av språkfärdighet som gör det möjligt att jämföra färdigheter i olika språk.

Teori och tidigare forskning

Jan Morawski har i sin avhandling sett att det under åren rått en ständig strid om läroplanens konstruktion och att det finns en motsättning i läroplanen mellan lärares frihet och statens intresse att kontrollera skolan. Om de senaste läroplanerna skriver han att i 1994 års läroplan försvann den innehållsfokuserade idén och istället infördes den målrelaterade synen. Från 2000 och framåt har läroplanen förändrats på det sätt att man återgått till den innehållsfokuserade läroplanen och 2011 har Jan Björklunds idé om den resultatorienterade skolan segrat. Med resultatorienterat menar Morawski att kunskapen ska mätas och graderas på olika sätt genom nationella prov och fler betygskriterier. Han anser att den allt mera tilltagande innehålls- och resultatfokuseringen har med global konkurrens att göra, man vill skapa en effektiv skola. Gällande återgången till den innehållsfokuserade läroplanen menar Morawski att om vi ska ha ett skolsystem som ska kvalitetssäkras genom nationella prov behöver man också specificera innehållet, inte bara målen, för lärarna. Han har också uppfattat att avsaknaden av innehåll i läroplanen har kritiserats av lärare som vill ha mer vägledning om vad de ska undervisa om (Morawski, 2010).

Ulla Gadler har forskat om en likvärdig skola är en tolkningsfråga. Hennes syfte med avhandlingen var att förstå vad som sker med de intentioner som är formulerade i styrdokumentet. Gadler menar att det finns en skillnad mellan formuleringsarena och realiseringsarena, och att det finns en stor variation av hur lärare tolkar styrdokumentens

intentioner, och detta påverkar i hög grad elevers möjlighet till likvärdig utbildning (Gadler, 2011).

Det finns många forskare som undersöker globaliseringen i skolan, två av dem är Pernille Berg och Kamran Namdar. Namdars utgångspunkt är att mänsklighetens nutid kännetecknas av olika globaliseringsprocesser. För att vara relevant från en samhällelig synpunkt måste skolan komma med en meningsfull respons på globaliseringens möjligheter och utmaningar. Namdar har analyserat globaliseringen utifrån olika perspektiv och dragit slutsatsen att den högsta potentialen som globaliseringsprocesserna bär på är möjligheten att skapa en kosmopolitisk kultur, som kan dra nytta av det allra bästa bland existerande kulturer, en ny skapelse grundad på tanken om ett enat, dynamiskt och solidariskt världssamhälle berikat av mångfald (Namdar, 2012).

Berg skriver om de överordnade ämnena globalisering, förändring och innovation som idag präglar samhällsdebatten och utbildningsdiskussionen. Hon har analyserat detta växande intresse och hävdar att lärarna gärna deltar i förändring, men de vill inte ta ansvar för samhällets hela utveckling. Berg hävdar att det finns en ökad press på skolan att lösa de utmaningar som ett samhälle står inför (Berg, 2011).

Jag kommer i min analys använda mig av centrala teoretiska begrepp som återfinns i dessa avhandlingar, som mina teoretiska utgångspunkter. Dessa begrepp kommer främst vara "globalisering" (Namdar, 2012) och "innovation" (Berg, 2011), men jag kommer också att utgå från begreppen en "innehållsfokuserad" läroplan (Morawski, 2010) och "formuleringsarena och realiseringsarena" (Gadler, 2011).

Material

Jag kommer att studera ämnesbeskrivningarna i kursplanen 2000 och ämnesplanen 2011. Parallellt med min analys av ämnesplanen kommer jag bl.a. att använda mig av "Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk" (Skolverket, 2011) för att ytterligare förstå förändringarna som gjorts i den nya ämnesplanen. I dagsläget (maj 2012) har det ännu inte publicerats kommentarmaterial till ämnesplanen i moderna språk och detta gör min

studie ytterligare relevant, då det för tillfället inte existerar något kommentarmaterial till den nya ämnesplanen.

Skolverket har däremot publicerat ett tilläggsdokument som heter "Kommentarer till uppbyggnad av och struktur för ämnena engelska, moderna språk och svenskt teckenspråk för hörande" (Skolverket 2011) där de beskriver systemet av språkfärdighetsnivåer, steg, som är påbyggbara. Jag har kunnat använda mig av detta dokument på det sättet att Skolverket här bekräftar kopplingen till GERS i ämnesplanen. När det gäller skillnader mellan kursplanen för grundskolan och ämnesplanen för gymnasiet står det att vissa formuleringar inte är helt identiska i grundskolans kursplaner och i ämnesplanerna. "Skillnaderna i uttrycks sättet har att göra med skolformernas karaktär och elevernas ålder. Det är emellertid identiska språkfärdighetsnivåer som beskrivs och huvuddelen av det centrala innehållet och kunskapskraven har samma utformning även om olika uttryck ibland används" (Skolverket, 2011, s. 1). Genom att man i detta tilläggsdokument säger att det finns skillnader mellan kursplanerna och ämnesplanerna, (det är ju trots allt olika skolformer) motiveras det att man som gymnasielärare inte kan använda sig av det tidigare nämnda kommentarmaterialet avsett för grundskolan, om avsikten är att förstå de urval och ställningstaganden som ligger bakom ämnesbeskrivningen på gymnasienivå. Detta tas alltså inte upp i tilläggsdokumentet såsom det görs i kommentarmaterialet för grundskolan.

I detta dokument står det alltså att man i den nya ämnesplanen, tydligare än i kursplaner 2000, anknyter till det gemensamma europeiska systemet. Stegen i språk relaterar direkt till de språknivåer som beskrivs i GERS för att beskriva språkkunskaper. Varför det är bra att ytterligare ha harmoniserat ämnesplanen med GERS motiveras i dokumentet som följande: "Ett syfte med att anknyta språknivåerna i såväl grundskolan som gymnasieskolan till GERS är att eleven, om hon eller han vill studera vidare eller arbeta i ett annat europeiskt land, ska kunna använda sig av jämförelser som visar att ett svenskt kursbetyg i det aktuella språket motsvarar en viss nivå i GERS" (Skolverket, 2011, s. 2). Det står också i dokumentet att i ämnesplanen för moderna språk har så kallade deskriptorer, d.v.s. formuleringar, uttryck och beskrivningar från GERS använts, när detta har varit möjligt.

Sammanfattningsvis kommer jag i min analys, parallellt med närläsning av kurs- och ämnesplaner, använda mig av centrala teoretiska begrepp som jag har hämtat från tidigare forskning (se s.12) och även bakgrundsmaterialet, vilket är följande:

Framtidsvägen (SOU:2008:27), Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk (Skolverket, 2011), Kommentarer till uppbyggnad av och struktur för ämnena engelska, moderna språk och svenskt teckenspråk för hörande (Skolverket 2011). Ur bakgrundsmaterialet har jag använt mig av begrepp som "precisering", "mottagaranpassning" och "omstrukturering".

Metod

Delstudier

I metodboken "Närhet och distans" kallar man det "metodtriangulering" när man kombinerar olika metoder, och att detta ger ett bredare dataunderlag och en säkrare grund för tolkning (Repstad, 1993, s. 19). Silwa Claesson, docent i pedagogik på institutionen för didaktik och pedagogisk profession vid Göteborgs universitet, säger att "genom att inte bara använda en metod, utan flera, kan man eventuellt lyckas fånga mångsidigheten av ett fenomen" (Claesson, 2009, s. 149). Min förhoppning är att genom att göra två delstudier lyckas med det som Repstad och Claesson beskriver.

Jag kommer att använda mig av två olika metoder, vilka är uppdelade i två delstudier, textanalys av styrdokument och intervju av tre yrkesutövande gymnasielärare i moderna språk. Jag kommer för tydlighetens skull även dela upp mina delstudier. Delstudie 1a är en textanalys utifrån innehållet. Där jämför jag strukturen i den gamla och nya ämnesplanen. Delstudie 1b är en textanalys av framför allt nya ämnesplanen utifrån teman som jag har tagit från bakgrundsmaterialet och teorin. Delstudie 2a är intervjuer av lärarna utifrån de teman som jag har tagit från bakgrundsmaterialet och teorin. Delstudie 2b är intervjuer utifrån praktikerperspektivet, d.v.s. de praktiserande lärarnas synsätt angående ett fåtal aspekter som är kopplat till om den nya ämnesplanen har förändrat deras arbete.

Judith Bell, som är professor på University of Nottingham, skriver att "om en forskare i början av en undersökning bestämmer sig för en viss uppsättning kategorier finns det alltid en risk för att resultaten blir skeva" och att man bör vara medveten om denna fara och försöka hålla sinnet öppet under studerandet av materialet (Bell, 1995, s.71). Jag kommer att

förhålla mig till detta faktum genom att ha en uppsättning kategorier som utgångspunkt, men vara öppen för att eventuella teman som kan uppkomma i textgenomgång eller i intervjuer kan bli ytterligare kategorier. Jag har, som tidigare nämnt i "Material" på s.13 utgått från mitt bakgrundsmaterial och teoretiska begrepp från tidigare forskning och har efter min textanalys sammanfattat mina aspekter som följande teman:

- Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering
- Globalisering, innovation och inflytandet av GERS (Gemensam Europeisk Referensram för Språk, lärande, undervisning och bedömning)

Kvalitativ ansats och hermeneutiskt tillvägagångssätt

Min metod för att samla in information har en kvalitativ ansats. Bell beskriver det kvalitativa perspektivet som att denna metod är ett sätt att ta reda på hur människor upplever sin värld, och målet är snarare insikt än statistisk analys (Bell, 1995, s. 13). Jag kommer att tolka mitt material hermeneutiskt, vilket jag anser hör ihop med min kvalitativa ansats. Göran Bergström och Kristina Boréus, som tillsammans har skrivit en metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys, menar att hermeneutik är läran om läsning och tolkning. De skriver också att varje läsare närmar sig en text med en förförståelse och utan denna förförståelse skulle tolkningen vara omöjlig (Bergström och Boréus, 2005). Både jag och mina informanter besitter en förförståelse, jag har en förförståelse för att jag har gjort VFU på en gymnasieskola och där blivit introducerad i styrdokumentet på olika sätt. Mina informanter är informanter just för att de besitter denna förförståelse. Nackdelen med förförståelsen skulle kunna vara att det är svårt att vara objektiv och fördelarna skulle kunna vara att både jag och mina informanter är väl insatta i kontexten och kan på detta vis tränga djupare in i ämnet. Då jag har ett hermeneutiskt tillvägagångssätt i båda mina delstudier strävar jag inte efter vetenskaplig intersubjektivitet, d.v.s. att olika personer genomför samma studie och får samma resultat (Borgström och Boreus, 2005, s. 51–52). Jag strävar efter att få en djupare insikt i både styrdokumentet och i hur mina informanter upplever sitt nya styrdokument.

Avgränsningar

Jag har valt att fördjupa mig i styrdokument på nationell nivå, ämnesplanen i moderna språk, och i ämnesplanen har jag valt att begränsa mig till den inledande ämnesbeskrivningen. Den främsta anledningen till att jag har valt att fokusera på ämnesbeskrivningen är att jag då förhoppningsvis kommer åt saker som är relevanta för mitt syfte, nämligen vilka förändringar som har skett i ämnesbeskrivningen i den nya ämnesplanen i moderna språk i jämförelse med den gamla kursplanen. Andra anledningar är att då detta inte är en uppsats som behandlar området betyg och bedömning har jag valt att inte analysera målen/det centrala innehållet och betygskriterierna/kunskapskraven i kurs 1-7. Ytterligare en anledning är att jag med tanke på de tidsmässiga begränsningarna vill avgränsa mig, och hellre tränga in djupare i ett specifikt område än att inte hinna med detta och att resultatet då blir en för ytlig analys.

Metod textanalys

Jag kommer att göra en komparativ textanalys av kursplanen 2000 (Skolverket, kursplan 2000) och ämnesplanen 2011 (Skolverket, ämnesplan 2011) i moderna språk. Staffan Stukat, som är universitetslektor på institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet, skriver att en dokumentanalys kan innefatta dokument som läroplaner, kursplaner och andra texter som berör skolan. En dokumentanalys kan omfatta analyser av hur olika begrepp och fenomen tas upp eller inte tas upp i olika dokument. En analys av detta slag kan också innebära jämförande av liknande texter inom ett ämne eller jämförande av styrdokument. Med hjälp av analysen går det att granska hur de skiljer sig åt eller om de har förändrats över tid (Stukat, 2005). Denna beskrivning stämmer väl överens med min ansats i delstudie 1.

Styrdokument kan studeras med ett flertal analysmetoder, och jag har valt att använda mig av innehållsanalys. Bell skriver att "innehållsanalys är en analys av innehållet i en viss kommunikation, vilket innebär att man klassificerar innehållet på sådant sätt att man får fram dess grundläggande struktur" (Bell, 1995:71). Detta är mitt tillvägagångssätt i delstudie 1. Jag har valt att närma mig texten med den kvalitativa innebördsaspekten av innehållsanalys istället för en kvantitativ. Det står i boken "Textens mening och makt" om

innehållsanalys att allt inte är meningsfullt att kvantifiera, det handlar om *hur* det sägs inte *hur många gånger* något sägs (Bergström och Boreus, 2005:78). Jag anser det relevant för mitt syfte att tolka innehållet och formuleringarna, och jag anser det inte relevant för mitt syfte att kvantifiera förekomsten av vissa ord eller uttryck. Genom att göra en komparativ textanalys kan jag finna skillnader i innehåll och formuleringar i dokumenten, vilket är en del av mitt syfte med arbetet. Stensmo skriver om skolämneshistorisk läroplanshistoria att om man ska bedriva denna typ av forskning så gäller det att synliggöra selektion och värderingar. "Varje text baseras på ett urval av perspektiv, vilket innebär att man utesluter ett antal andra möjligheter. En läroplanshistorisk textanalys måste därför uppmärksamma vad som *inte sägs*" och "genom den teoretiska tolkningsbasen får man syn på förhållanden som annars skulle bli implicita" (Stensmo, 2002, s.79–80). Genom att göra en innehållsanalys, och ha avgränsat mitt empiriska urval till ämnespresentationen i ämnesplanen, kan jag upptäcka om man valt bort ord eller uttryck och om det då finns en agenda bortom vad som sägs. På detta sätt kommer jag på bästa sätt upptäcka saker som är relevanta för mitt syfte.

Metod Intervju

I min andra delstudie kommer jag att intervjua tre yrkesverksamma gymnasielärare om den nya ämnesplanen. Urvalet av informanter har skett genom kontakter, som jag dels etablerat genom min VFU och dels genom ett nätverk av språklärare. Fördelen med mina redan etablerade kontakter var bekvämligheten som därmed besparade mig tid inför genomförandet av intervjun. Andra fördelar med att redan ha en etablerad relation är att detta är en trygghet, det ger ärligare svar i intervjun och en möjlighet att tränga djupare in i ämnet. Nackdelen med detta skulle kunna vara samma sak, att vi redan har en etablerad kontakt, och att detta kommer att ha inverkan på deras svar i intervjun. Då vi inte arbetar tillsammans eller har någon annan typ av professionell relation så anser jag att det därmed inte finns någon risk för något slag av maktutövande eller liknande. Jag kommer att göra semistrukturerade intervjuer med öppna frågor som bidrar till ett samtal med en bestämd fokus på ämnesplanerna och mina frågeställningar. Martyn Denscombe, som är professor i social forskning vid De Montfort University, skriver om semistrukturerade intervjuer "att tillåta de intervjuade att säga sin mening rakt ut är ett bättre sätt att upptäcka saker i

komplexa frågor” (Denscombe, 2009, s. 235). Jag kommer ibland att fråga min intervjuguide och ställa följdfrågor för att t.ex. få förtydliganden eller fördjupningar, och på detta sätt komma åt åsikter som är relevanta för mitt syfte. Jag kommer att följa Bells råd om att låta informanterna få komma med önskemål om tid och plats för genomförandet av intervjun. Jag kommer också att informera om den förväntade tiden som intervjun kommer att ta, och hålla mig inom denna tidsram (Bell, 1995, s. 124-125).

Jag kommer att inleda samtliga intervjuer med att informera informanterna om min studie och dess syfte, och att min huvudfokus ligger på ämnesbeskrivningen i ämnesplanen, inte det centrala innehållet eller kunskapskraven. Därefter talar jag om de forskningsetiska principerna för informanterna och att jag kommer att följa dessa. Vetenskapsrådet anger fyra huvudregler som lyder följande:

1. Informationskravet: Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.
2. Samtyckeskravet: Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.
3. Konfidentialitetskravet: Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.
4. Nyttjandekravet: Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.

(Vetenskapsrådet)

Jag kommer att anonymisera lärarna, dels för att följa konfidentialitetskravet och dels för att jag intervjuar dem om deras styrdokument, som de faktiskt har en skyldighet att följa och arbeta utefter. Det finns en större chans att få fram eventuell kritik mot skolledning, styrdokument eller liknande om deras svar är anonyma. Jag kommer att spela in mina intervjuer, för att öka mina möjligheter att vara totalt närvarande i intervjun, och därefter transkribera dem. I min sammanställning av intervju svaren har jag senare valt ut relevanta meningar som jag citerar.

Här kommer en kort presentation av mina informanter:

Lärare 1: gymnasielärare i spanska och engelska i en kommunal skola i norra Stockholm.

Lärare 2: gymnasielärare i spanska och tyska i en kommunal skola i norra Stockholm

Lärare 3: gymnasielärare i spanska och engelska i en fristående skola i västra Stockholm.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Stukát förklarar begreppen reliabilitet, validitet och generaliserbarhet på följande vis:

Reliabilitet är till exempel hur tillförlitlig en mätning i en undersökning kan vara. Hög reliabilitet innebär att sättet mätningen gjorts på visar ett pålitligt resultat och låg reliabilitet betyder att det kan finnas brister i mätningen som kan påverka resultatet. Faktorer som feltolkningar av frågor och svar, om informanten är stressad osv. kan ha påverkan på resultatet. Validitet är hur korrekt ett mätinstrument mäter det som ska mätas. Exempel på hög validitet är om syftet i en undersökning kan besvaras av den ställda frågan.

Generaliserbarhet är om ett resultat kan generaliseras eller inte. Saker som kan påverka generaliserbarheten är urvalet, storlek på undersökningsgrupp och bortfall (Stukát, 2005, s. 125).

För att undvika reliabilitetsproblematiken bör jag tänka på i vilken ordning som jag analyserar texterna. "Om man har två uppsättningar texter från olika perioder som ska jämföras med varandra bör man inte analysera först den ena, därefter den andra. Om det förekommer någon systematisk glidning i bedömningen kan den då påverka resultatet så att de två uppsättningarna texter bedöms olika. Om man istället bearbetar först några texter från den ena, därefter några från den andra textuppsättningen och går fram och tillbaka mellan dem, spelar sådana glidningar mindre roll för resultatet" (Borgström och Boreus, 2005, s.53). Angående validiteten så anser jag att mitt val av metod, två delstudier i form av analys och intervju, har högst validitet för mitt syfte med studien. Jag gör heller inga anspråk på generaliserbarhet i min intervjustudie, svaren som framkommit gäller alltså inte någon större grupp gymnasielärare i moderna språk, utan svaren står för de tre lärarna som jag intervjuat.

Resultat

Syftet med delstudie 1 är att undersöka vilka förändringar som har skett i den nya ämnesplanen i moderna språk och om man med dessa förändringar har tillgodosett kritiken som framfördes i gymnasieutredningen mot den gamla kursplanen. Syftet med delstudie 2 är att undersöka hur lärare tolkar den nya ämnesplanen i moderna språk och om den har förändrat deras arbete och synsätt. Jag kommer här att presentera mina resultat i tillhörande delstudie, som är uppdelade i a och b, och sedan analysera dessa.

Delstudie 1a- textanalys utifrån innehåll

Jag kommer här att presentera strukturen i ämnespresentationen i kursplan 2000 och ämnesplan 2011 i moderna språk. Jag kommer för enkelhetens skull kalla kursplan 2000 för "den gamla kursplanen" och ämnesplan 2011 för "den nya ämnesplanen" genomgående i resultatdelen. I delstudie 1a har jag för tydlighetens skull klassificerat analysen med olika innehållsliga rubriker, vilka är Presentation, Ämnets syfte, Mål och uppbyggnad och Moderna språk, steg 1-7. Jag citerar formuleringar och ord som är tagna direkt från texten.

Presentation

Den gamla kursplanen inleds med länkar till kurserna som ges inom ämnet (Moderna språk, steg 1-7). Den nya ämnesplanen inleds med en kort beskrivning om att ämnet innefattar "en stor mängd språk", och att dessa är olika sinsemellan vad gäller t.ex. "användning och skriftsystem". Sedan motiveras nyttan med ämnet, att kunskaper i dessa språk ökar möjligheterna att "ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i ett globaliserat studie- och arbetsliv". Kunskaper i dessa språk kan också "ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva".

Ämnets syfte

Den inledande rubriken i ämnespresentationen i den gamla kursplanen är "Ämnets syfte" och där börjar man med att förklara vilken nytta ämnet har, att "språkkunskaper behövs" för olika typer av "internationella kontakter". Det står också under ämnets syfte vad

utbildningen i moderna språk syftar till, såsom att vidga elevens "perspektiv på omvärlden" och att eleven ska "utveckla sin lust och förmåga att lära sig språk".

I den nya ämnesplanen följer rubriken "Ämnets syfte" efter det inledande stycket. Ämnets syfte är uppdelat i tre stycken. Där börjar man med att beskriva det syfte att eleverna ska utveckla "kunskaper i målspråket" samt "tilltro till sin förmåga att använda språket". Sedan står det att man ska göra det möjligt för eleverna att "utveckla en allsidig kommunikativ förmåga", vilket "innefattar reception (förstå talat och skrivet målspråk), produktion och interaktion (formulera sig och samspela med andra i tal och skrift) och att anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare". Eleverna ska också "ges möjlighet att utveckla språklig säkerhet samt förmåga att uttrycka sig med variation och komplexitet". Sist i detta stycke står det att eleverna ska "ges möjlighet att utveckla förmåga att använda olika strategier för att stödja kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till".

I det andra stycket står det att man ska göra det möjligt för eleverna att "utveckla kunskaper om livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser". Man ska som lärare "stimulera elevernas nyfikenhet på språk och kultur samt ge dem möjlighet att utveckla flerspråkighet där kunskaper i olika språk samverkar och stödjer varandra". Sist i detta stycke skriver man att genom undervisningen ska man "bidra till att eleverna utvecklar språklig medvetenhet och kunskaper om hur man lär sig språk".

Man inleder det tredje stycket med att "undervisningen ska i allt väsentligt bedrivas på målspråket", och att eleverna ska få "möta talat och skrivet språk" samt få relatera "innehållet till egna erfarenheter och kunskaper". Eleverna "ska få interagera och producera, med stöd av olika hjälpmedel och medier". Till sist står det att "undervisningen ska dra nytta av omvärlden och bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor". Allra sist finns kurserna som ges inom ämnet (Moderna språk, steg 1-7).

Mål och uppbyggnad

Efter "Ämnets syfte" kommer rubriken "Mål att sträva mot" i den gamla kursplanen och det är olika förmågor som undervisningen ska sträva mot att eleven utvecklar. Det är alltså inga konkreta mål som är mätbara utan anvisningar på vilka förmågor som skall byggas upp i undervisningen i moderna språk. I den nya ämnesplanen har man tagit bort rubriken "Mål

att sträva mot”. Däremot finns det under ”Ämnets syfte” en lista med 5 punkter med det som ”undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla”.

I den gamla kursplanen följer rubriken ”Ämnets karaktär och uppbyggnad” efter ”Ämnets syfte”, och där börjar man med att beskriva vad det är som karakteriserar ämnet. Man ger en slags rekommendation om att moderna språk inte bör ”delas upp i separata moment som lärs in i en given turordning”, och att elevens kommunikation ”sker på olika sätt”. Sedan beskrivs olika typer av kompetenser som hör till ”ämnets struktur” och den ”kommunikativa förmågan”, som behärskning av ”språkets form (vokabulär, fraseologi, uttal, stavning och grammatik), kompetens att bilda språkligt sammanhängande helheter och anpassning av denna, strategier (t.ex. omformuleringar, synonymer, frågor och kroppsspråk), interkulturell kompetens och medvetenhet om hur språkinläring går till”. I samma stycke beskriver man sedan kort de moderna språken franska, spanska och tyska, men att ämnet innefattar många andra språk som kan vara mycket olika sinsemellan vad gäller till exempel skriftsystemen. Sist finns en lista på kurserna som finns inom ämnet, Moderna språk, steg 1-7, och vad kurserna innefattar i korthet. I den nya ämnesplanen har rubriken ”Ämnets karaktär och uppbyggnad” tagits bort.

Moderna språk, steg 1-7

Som jag har nämnt i ”Avgränsningar” (s. 16) så berör min studie inte området betyg och bedömning, utan endast ämnespresentationen och hur man beskriver ämnet. Därför har jag valt att inte analysera målen/det centrala innehållet i kurs 1-7 och betygskriterierna, jag kommer bara kort kommentera strukturen av kurs 1-7, som är separata dokument för varje kurs, i både gamla och nya.

Den gamla kursplanen för moderna språk, steg 1-7, är strukturerad på följande vis. Först står ”målen som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs” och här står allmänt formulerat vad eleverna skall ”kunna, förstå och känna till”. Där är det tydligare formulerat vad eleven skall ha lärt sig i just den kursen, om man jämför med ”Mål att sträva mot” i ämnesbeskrivningen. Därefter följer ”Betygskriterier” och där står vilka kriterier som krävs av eleven för betyget ”Godkänt, Väl godkänt eller Mycket väl godkänt”. Sist finns en lista med ”Specialiseringar” och det är en beteckning över de olika språkkurser som erbjuds inom ämnet moderna språk.

Den nya ämnesplanen för moderna språk 1-7 är strukturerad på det viset att först står det att kursen "omfattar punkterna 1-5 under rubriken Ämnets syfte". Sedan står rubriken "Centralt innehåll" vilket är uppdelat i tre underrubriker som undervisningen i kursen ska behandla, "Kommunikationens innehåll", "Reception" och "Produktion och interaktion". Sist står kunskapskraven och vad som krävs för betyget E-A. Specialiseringarna som står i den gamla kursplanen har tagits bort.

Analys delstudie 1a

I delstudie 1a har jag analyserat strukturen i ämnespresentationen i kursplan 2000 och ämnesplan 2011 i moderna språk. Jag har klassificerat analysen med olika innehållsliga rubriker, vilka är Presentation, Ämnets syfte, Mål och uppbyggnad och Moderna språk, steg 1-7, för att enklare förstå strukturen i gamla och nya ämnesplanen. Man kan se att två rubriker har tagits bort från den gamla kursplanen och att den nya ämnesplanen har sammanfattats, vilket jag kommer att återkomma till i analysen gällande omstrukturering i delstudie 1b, då jag anser att detta hör ihop med omstruktureringen av samtliga ämnesplaner. Mitt syfte med delstudie 1a har varit att jämföra den gamla och nya ämnesplanen och dess struktur, klassificera innehållet och se likheter och skillnader som sedan får konsekvenser för hur ämnet förstås och hur lärarnas undervisning ska utformas. Detta var ett nödvändigt första steg i den process som textanalysen har inneburit.

Delstudie 1b – textanalys utifrån teman

Delstudie 1b är en textanalys av framför allt nya ämnesplanen utifrån teoretiska begrepp som jag har tagit från bakgrundsmaterialet och tidigare forskning. Jag har sammanfattat mina aspekter som följande teman:

- Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering
- Globalisering, innovation och inflytandet av GERS (Gemensam Europeisk Referensram för Språk, lärande, undervisning och bedömning)

Jag citerar formuleringar och ord som är tagna direkt från texten.

Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering

I Framtidsvägen (SOU:2008:27) står det att de gamla kursplanerna ansågs otydliga med svävande formuleringar och detta bidrog till att undervisningen kunde se olika ut mellan skolor och lärare. Det står också i Framtidsvägen att strukturen i kursplanen behövde förtydligas och att kursplanerna är skrivna på ett sådant sätt att de är svåra att förstå (se "Orsaker till förändring", s. 8). Jag uppfattar omstruktureringen i den nya ämnesplanen som ett försök att precisera, och när man preciserar vad man menar så är det också ett steg mot mottagaranpassning, därför anser jag att dessa aspekter hör ihop.

Omstrukturering

Det står i första stycket i ämnets syfte att eleverna ska ges möjlighet att utveckla förmågan att "anpassa sitt språk till olika situationer, syften och mottagare". Denna formulering finns i gamla kursplanens "Ämnets karaktär och uppbyggnad" och nu i nya ämnesplanens "Ämnets syfte".

Eleverna ska också "ges möjlighet att utveckla språklig säkerhet samt förmåga att uttrycka sig med variation och komplexitet". Detta motsvarar "förmåga att behärska språkets form, dvs. vokabulär, fraseologi, uttal, stavning och grammatik" i gamla kursplanen, som då står i "Ämnets karaktär och uppbyggnad".

Sist i första stycket står det att eleverna ska "ges möjlighet att utveckla förmåga att använda olika strategier för att stödja kommunikationen när språkkunskaperna inte räcker till". Detta finns i gamla "Ämnets karaktär och uppbyggnad" och där hade man också specificerat strategier som omformuleringar, synonymer, frågor och kroppsspråk.

I det andra stycket står det att man ska göra det möjligt för eleverna att "utveckla kunskaper om livsvillkor, samhällsfrågor och kulturella företeelser". Det finns motsvarighet gällande detta i gamla "Mål att sträva mot", att eleverna ska "reflektera över levnadssätt, kulturtraditioner och samhällsförhållanden".

Sist i andra stycket skriver man att genom undervisningen ska man "bidra till att eleverna utvecklar språklig medvetenhet och kunskaper om hur man lär sig språk". Det finns motsvarighet i gamla "Mål att sträva mot", vad gäller att "utveckla sin språkliga

medvetenhet". Det finns motsvarighet i gamla "Ämnets karaktär och uppbyggnad" vad gäller "medvetenhet om hur språkinläring går till".

Sist i "Ämnets syfte" följer en lista med 5 punkter med det som "undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla". Detta kan liknas vid en form av sammanfattning av gamla "Mål att sträva mot", som man valt att ta bort i nya ämnesplanen.

Precisering och mottagaranpassning

I "Ämnets syfte" börjar man med att beskriva syftet att eleverna ska utveckla "kunskaper i målspråket" samt "tilltro till sin förmåga att använda språket". I den nya ämnesplanen använder man ofta ordet "målspråket", istället för "språket", som i den gamla. Jag ser det som ett tecken på precisering och mottagaranpassning. Det finns ingen motsvarighet i den gamla kursplanen om att eleverna ska utveckla sin tilltro till sin förmåga, vilket jag ser som ett tecken på att mottagaranpassa, eleverna ska förstå att syftet med att lära sig ett främmande språk är att de ska kunna, och våga, använda sig av detta språk i olika situationer.

Det står också i första stycket att man ska göra det möjligt för eleverna att "utveckla en allsidig kommunikativ förmåga, vilket innefattar reception (förstå talat och skrivet målspråk), produktion och interaktion (formulera sig och samspela med andra i tal och skrift)". I gamla syftet står endast "allsidig kommunikativ förmåga", nu specificerar man med "reception", "produktion och interaktion" och definierar även vad man menar med dessa aktiviteter, vilket är ett exempel på precisering och mottagaranpassning. Dessa språkliga aktiviteter återkommer som rubriker i centralt innehåll i varje kurs. (Ordet interagera nämns dock i gamla "Mål att sträva mot").

Globalisering, innovation och GERS

Som jag tidigare nämnt i avsnittet "teori och tidigare forskning" (s. 12) präglas utbildningsdebatten av globalisering och innovation (Berg, 2011 och Namdar, 2012). Min uppfattning är att aspekterna globalisering och GERS hör ihop för att jag anser att anknytningen av GERS i kurs- och ämnesplanen är bl.a. ett tecken på globalisering i skolan. I GERS-delen i detta avsnitt kopplar jag deskriptorer, d.v.s. formuleringar, uttryck och

beskrivningar, som använts från GERS i ämnesplanen. Vad gäller innovation, som kan tolkas som nya idéer, beteenden eller tillvägagångssätt, så har jag gjort kopplingar till digitala medier och IKT (Informations- och Kommunikationsteknik). Jag anser att det digitaliserade lärandet är ett tecken på en form av globalisering, eleven kan från vilken plats som helst ha tillgång till en global cyberrymd full av information.

Globalisering och innovation

I inledningen av ämnesplanen motiveras nyttan med ämnet, att kunskaper i dessa språk ökar möjligheterna att "ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i ett globaliserat studie- och arbetsliv". Kunskaper i dessa språk kan också "ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva".

Inledningen i den nya ämnesplanen är lik de formuleringar som står i "Ämnets karaktär och uppbyggnad" i gamla kursplanen. I den gamla används dock ordet "internationell", i den nya använder man istället ordet "globaliserat". Innebörden av ordet "globaliserat" skulle jag vilja koppla till Namdars slutsats i avsnittet om tidigare forskning, att globaliseringsprocesserna bär på möjligheten att skapa en kosmopolitisk kultur, som kan dra nytta av det allra bästa bland existerande kulturer (Namdars, 2012).

I det tredje stycket i nya "Ämnets syfte" står det att eleverna "ska få interagera och producera, med stöd av olika hjälpmedel och medier". I den gamla kursplanens "Mål att sträva mot" står det att eleverna ska förbättra sin förmåga att "tillgodogöra sig innehåll som förmedlas i olika medier". Att eleven nu ska "ta stöd av" istället för "tillgodogöra sig" olika medier tolkar jag som att medierna idag i större bemärkning tillåts vara ett underlag när eleven producerar och interagerar, än förut när eleven skulle tillgodogöra sig innehållet som förmedlas i medierna. Detta är sannolikt i följd med det digitala samhällets utveckling. Med detta menar jag att man i dagens undervisning i större utsträckning använder sig av digitala hjälpmedel och medier, än förut. Idag ska IKT vara integrerat i alla ämnen i skolan.

Sist i det tredje stycket står det att "undervisningen ska dra nytta av omvärlden och bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur man söker, värderar, väljer och tillägnar sig innehåll från olika källor". Detta är en ny formulering och den närmaste motsvarigheten som jag hittar i den gamla kursplanen är i gamla "Ämnets syfte", att "kunna ta del av den snabba utvecklingen som sker genom informations- och kommunikationsteknik". Förutom att jag ser

det som ett tecken på precisering, att man i högre grad specificerar vad man menar, så vill jag tro att användning av Internet på rätt sätt och källkritik inte är något som man behövt ta beaktning i samma utsträckning i tidigare kursplaner. Dels på grund av integreringen av IKT och dels på grund av att många av dagens elever har tillgång till Internet i sin telefon eller bärbar dator. I en artikel som Tomas Kroksmark skrivit, "Lärandets Strechadhet - lärandets digitala mysterium i En-till-En-miljöer i skolan", står det att en tredjedel av Sveriges kommuner kommer att lansera En-till-En-miljöer i skolan. En-till-En-projekten innebär att varje elev och varje lärare har tillgång till en egen bärbar dator som integreras i undervisningen och lärandet (Kroksmark, 2011. 3). Kroksmark skriver också om en övergång från ett "analogt klassrumslärande till ett globaliserat och digitaliserat lärande" (Kroksmark 2011, s. 1) vilket kan kopplas till min reflektion att det digitaliserade lärandet är ett tecken på en form av globalisering.

GERS

Det står i nya "Ämnets syfte" att man som lärare ska "ge eleverna möjlighet att utveckla flerspråkighet där kunskaper i olika språk samverkar och stödjer varandra". Jag hittar ej motsvarighet till denna formulering i den gamla kursplanen. Flerspråkighet förklaras i GERS som att man inte delar in olika språk i mentala fack, utan att man bygger upp en "kommunikativ kompetens där de olika språken man behärskar är förbundna med och påverkar varandra. En person kan då använda olika delar av denna kompetens för att kommunicera. Den kan exempelvis byta från ett språk till ett annat och därigenom uttrycka sig på ett språk och samtidigt förstå det andra". Det står också i GERS att man kan "utnyttja sin flerspråkighet när man förstår en text på ett tidigare okänt språk genom att man känner igen ord från ett gemensamt internationellt ordförråd" (Skolverket, 2009, s. 4).

Man inleder det tredje stycket med att "undervisningen ska i allt väsentligt bedrivas på målspråket", och att eleverna ska få "möta talat och skrivet språk". Det finns ingen motsvarighet till detta i den gamla kursplanen, och detta ser jag även som ett tecken på mottagaranpassning. I GERS betonar man betydelsen av vikten av att lärare använder målspråket så mycket som möjligt i klassrummet, liksom många forskare inom ämnet. Två av dessa forskare är Rigmor Eriksson och Annsofi Jacobsson som hävdar att ju mer läraren använder målspråket desto mer kommer också eleverna att använda det (Eriksson & Jacobsson, 2001). I GERS föreslår man som generell metod att inlärare ska direkt exponeras

för autentisk språkanvändning på det främmande språket (Skolverket, 2009, s. 138).

Undervisningen ska alltså enligt både ämnesplan, GERS och forskare ske på det främmande språket, i så stor utsträckning som detta är möjligt.

Jag har, som tidigare nämnt i "avgränsningar" (s. 16), valt att inte analysera kursinnehållet i kurs 1-7, men jag vill ändå kommentera en ny del i kursinnehållet, det centrala innehållet, då man här kan se ytterligare en stark anknytning till GERS. "Centralt innehåll" är uppdelat i tre underrubriker som undervisningen i kursen ska behandla, "Kommunikationens innehåll", "Reception" och "Produktion och interaktion". Det står i GERS att "En språkinlärares eller språkanvändares kommunikativa språkliga kompetens aktiveras i olika språkliga aktiviteter som omfattar reception, produktion, interaktion och mediering". Det står vidare att "Kommunikationens innehåll" är det som eleverna ska få lyssna till, läsa om och samtala om och är en slags instruktion till "Reception" och "Produktion och interaktion". De två sistnämnda ska integreras med kunskapsområdet "kommunikationens innehåll". "Reception" behandlar det innehåll man läser och lyssnar till. "Produktion och interaktion" behandlar det innehåll man talar, skriver och samtalar om (Skolverket, 2009, s. 14). Jag har tidigare nämnt i "teoretisk utgångspunkt" på s. 8 att den funktionella kommunikativa språksynen, där språkets funktioner står i fokus, är central i GERS, och det kan man främst se här i "Centralt innehåll" genom att specificera språkets olika funktioner och aktiviteter.

I GERS finns ytterligare en aktivitet, "Mediering", som inte nämns i ämnesplanen. Med "Mediering" menas särskilt tolkning eller översättning. Enligt kommentarmaterialet till kursplanen i moderna språk har man valt bort mediering i den nya kursplanen för grundskolan "för att det ska vara möjligt att bedriva undervisningen helt på målspråket, något som kan underlätta för elever som inte har svenska som modersmål" (Skolverket, 2011, s. 11).

Analys delstudie 1b

I delstudie 1b har jag gjort en textanalys av framför allt nya ämnesplanen utifrån teoretiska begrepp som jag har tagit från bakgrundsmaterialet och tidigare forskning. Jag kommer här att analysera mina resultat i delstudie 1b och dela upp analysen i de teman som jag har sammanfattat efter min textanalys.

Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering

Den nya ämnesplanen följer en struktur som är densamma för alla gymnasieämnen. Detta är för att tillgodose kritiken att kursplanestrukturen såg olika ut för de teoretiska ämnena och yrkesämnena. I den gamla kursplanen fanns det två målnivåer, strävansmål som låg på ämnesnivå och uppnåendemål som låg på kursnivå. Enligt kritiken som framfördes i utredningen (Framtidsvägen, SOU:2008:27) så fick detta som konsekvens att det togs liten hänsyn till strävansmålen eftersom läraren fokuserar på det som ska uppnås i den specifika kursen man undervisar i. Enligt utredningen (Framtidsvägen, SOU:2008:27) blev följden att kursplanen för ämnet inte användes, utan man såg kurs 1-7 som separata enheter vilket ledde till att ämnet fick stå tillbaka för kursen. För att tillgodose detta i den nya ämnesplanen finns nu målnivåerna inte på ämnesnivå utan endast på kursnivå, i centralt innehåll och kunskapskrav. Man har alltså i nya ämnesplanen tagit bort rubrikerna:

- "Mål att sträva mot", målen finns nu istället endast i det centrala innehållet och kunskapskraven för varje kurs.
- "Ämnets karaktär och uppbyggnad" och då syftar jag till de aspekterna att man beskriver ett antal moderna språk och vad kurserna 1-7 inom moderna språk innefattar i korthet.

En del av det som stod i dessa avsnitt, "Mål att sträva mot" och "Ämnets karaktär och uppbyggnad", har sammanfattats och en del har omformulerats och flätats in i nya "Ämnets syfte" i nya ämnesplanen. Man kan alltså se olika försök till att precisera och mottagaranpassa ämnespresentationen, genom att ha sammanfattat den betydligt och omformulerat vissa delar.

Vad gäller det jag har sett i kursinnehållet i Moderna språk, steg 1-7, så kan man utan att göra någon innehållsanalys, se att den innehåller många fler ord och begrepp än de gamla kursplanerna med anledningen av kravet på precisering. I den gamla kursplanen så var ämnesinnehållet mer allmänt formulerat som "Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs" och i den nya ämnesplanen står det mer tydligt utskrivet med "Centralt innehåll" som "undervisningen i kursen ska behandla". Detta är sedan uppdelat i "Kommunikationens innehåll", "Reception" och "Produktion och interaktion".

Innehållsmässigt är alltså den nya ämnesplanen mycket tydligare i sin styrning, men jag vill

anta att den fortfarande lämnar, som de gamla kursplanerna, stor frihet för läraren att själv lägga upp undervisningen inom ramen för ämnesinnehållet.

Då kursinnehållet har ökat och ämnespresentationen minskat är min uppfattning att man vill att lärarna ska fokusera mer på innehållet för den specifika kursen, än svävande formuleringar i ämnespresentationen. Ett av gymnasiereformens mål var att den nya ämnesplanen ska bli tydligare och mer mottagaranpassad, men frågan är om de lyckats med detta i ämnespresentationen. Enligt utredningen (Framtidsvägen, SOU:2008:27) användes inte den inledande kursplanen förut, utan man såg kurs 1-7 som separata enheter vilket ledde till att ämnet fick stå tillbaka för kursen. Frågan är om detta har förändrats genom att ha minskat ämnespresentationen och ökat kursinnehållet. Vad gäller tydlighet och mottagaranpassning, vill jag påstå att det är ett misslyckande från Skolverkets sida att det än idag, snart två terminer efter att de nya ämnesplanerna infördes, inte finns något publicerat kommentarmaterial i moderna språk för gymnasielärare. Däremot vill jag säga att en samverkan mellan olika ämnen bör ha underlättats genom att alla ämnesplaner följer samma struktur. Jag menar också att den starkare anknytningen av GERS i ämnesplanen är ett tecken på precisering och mottagaranpassning.

Globalisering, innovation och inflytandet av GERS

Har man uppmärksammat forskningen och debatten om globalisering och innovation i skolan, och därmed fokuserat på detta i ämnesplanen? Ja, det tycker jag i den aspekten att man ytterligare har harmoniserat den nya ämnesplanen med GERS. Man kan i delstudie 1b se hur vissa delar och deskriptorer kan kopplas direkt till GERS. I ordval kan man se att man i nya ämnesplanen väljer att använda ordet "globaliserat" istället för "internationell". Dessa två begrepp har mycket gemensamt, Klara Hertram skriver om detta i sitt examensarbete inom lärarutbildningen, och hon förklarar att skillnaderna mellan dessa begrepp dock är att "globalisering antyder att det är en fråga om förändring av de internationella relationerna som helhet, medan internationalisering snarare står för något som sker i en stat eller mellan stater" (Hertram, 2010, s. 9). Överfört till denna studie kan detta tolkas som att anknytningen av GERS i ämnesplanen är mer ett tecken på globalisering än på internationalisering. Jag kopplar detta till det som jag tidigare nämnt i "Material" (se s. 14) att om eleven vill studera vidare eller arbeta i ett annat europeiskt land ska då kunna använda sig av jämförelser som visar att ett svenskt kursbetyg i det aktuella språket

motsvarar en viss nivå i GERS (Skolverket, 2011, s. 2). På vilket sätt kan man då koppla GERS till ämnesplanen?

- Införandet av uttrycket "flerspråkighet", som kan härledas till den kommunikativa språksynen som förespråkas i GERS.
- Indelning av kursinnehållet i "Centralt innehåll" där man specificerar språkets olika funktioner och aktiviteter som också kan härledas till den funktionella kommunikativa språksynen.
- Betydelsen av att lärare använder "målspråket" så mycket som möjligt i klassrummet

Vad gäller innovation kan man se dess inflytande i den nya ämnesplanen genom att eleverna nu ska ta stöd av olika medier, istället för att tillgodogöra sig innehållet i dessa medier. Det står också att eleverna ska utveckla en förståelse i bl.a. källkritik. Jag vill tro att detta har att göra med integreringen av IKT och att fler och fler skolor använder sig av Internet i undervisningen. Det står också att eleverna ska dra nytta av omvärlden när de tillägnar sig innehåll från olika källor, och här knyts påsen ihop med både innovation och globalisering. Med dessa avslutande ord gällande temat globalisering, innovation och GERS i delstudie 1b så tycker jag att man kan se att man har uppmärksammat den tidigare forskningen om globalisering och innovation i skolan.

Delstudie 2a- Intervjusvar utifrån teman

Delstudie 2a är intervjuer av lärarna med fokus på de teoretiska begrepp som jag har tagit från bakgrundsmaterialet och tidigare forskning. Jag kommer här att presentera relevanta åsikter från lärarna angående dessa sammanfattade teman. Jag citerar deras egna ord.

Lärarnas synsätt angående Precisering, Omstrukturering och mottagaranpassning:

En av lärarna tycker inte att hen har märkt något särskilt gällande detta, förutom betygsskalan då. Hen tycker att "det är bra med fler betygssteg, det har därigenom blivit lite tydligare vad som förväntas av eleven, även om vi fortfarande måste förklara med andra ord". Hen "tycker inte att formuleringarna har blivit särskilt tydligare. Jag skulle gärna vilja se

färdiga exempel på färdighetsnivåer, exakt vad man ska klara av för att nå ett visst betyg". En annan lärare tycker att "man kan se att de gjort ett försök till precisering i den nya ämnesplanen, vilket är bra, men jag skulle önska ännu mer". Hen säger också att "Jag undrar om det har blivit särskilt mycket mer mottagaranpassat, när ibland inte ens vi som lärare förstår vad som står i ämnesplanen, hur ska då eleverna förstå? Vi skriver fortfarande om det till egna termer och försöker förenkla det. Jag skulle gärna vilja få mer tid till att förstå kunskapskraven i den nya betygsskalan, där är det små skillnader i adjektiv och adverb som är svåra att förklara för eleverna. Det är ju oftast det som mottagaren är mest intresserad av, vad som krävs för att få ett visst betyg". En annan lärare tycker att den nya ämnesplanen blivit "mer tydligare och konkret". Hen säger vidare att "kriterierna är mer tydligt formulerade. Det står mer vad de ska kunna än förut. Bra att det blivit tydligare. Men jag tycker att det är dåligt att kategorisera ämnet som moderna språk och inte spanska, franska etc. för sig. Det är inte samma sak att värdera spanska som tyska, det vore bättre att specificera vad som är viktigt att lära sig i varje språk. Alla kriterierna är också väldigt teoretiska, det är inte lätt att bryta ner dem till lokala mål. Jag gick en betygskurs genom lärarutbildningen, och det finns fler färdigheter än läsa, tala, lyssna och skriva. Jag önskar mer fokus på produktion, och därför bör man ta den europeiska referensramen mer i beaktning, där betonar man detta".

Lärarnas synsätt angående globalisering, innovation och anknytningen av GERS:

En lärare känner inte till GERS och tycker heller inte att hen märkt globaliseringsaspekten i den nya ämnesplanen eller att det skulle vara mer fokus på den kommunikativa språksynen. En annan lärare har hört talas om GERS via föreningen för lärare i moderna språk. Men hen "har inte reflekterat över GERS eller globalisering i samband med ämnesplanen, men jag är mycket intresserad av det och skulle gärna vilja komma iväg på en föreläsning kring detta för att få en annan internationell tyngd. Våra studiedagar handlar mer om basämnena, som till exempel svenska och matte, än moderna språk". En annan lärare har hört talas om GERS via studievägledaren på skolan. Hen säger att "vi har turen att ha en väldigt internationell studievägledare på vår skola, som initierar Erasmus och GERS för oss lärare och elever. Jag tycker att det fortfarande saknas produktionsaspekten från den kommunikativa språksynen. Jag skulle önska mer förankring i ämnesplanen gentemot Europa, globaliseringen och

arbetslivet i sig". Samtliga lärare bekräftar att IKT tydligare än för några år sedan ska integreras i undervisningen på olika sätt, och samtliga skolor som dessa lärare arbetar på har en plan på hur detta ska göras.

Analys delstudie 2a

Delstudie 2a var intervjuer av lärarna utifrån de teoretiska begrepp som jag har tagit från bakgrundsmaterialet och tidigare forskning. Jag kommer här att analysera lärarnas synsätt angående dessa teman, och uppdelat i tillhörande tema för tydlighetens skull.

Precisering, mottagaranpassning och omstrukturering

Jag märkte i mina intervjuer att lärarnas fokus låg på betygskriterierna och kunskapskraven och samtalet halkade lätt in i de spåren, trots att jag uttryckt att mitt syfte med studien är att studera ämnesbeskrivningen och presentationen. Jag vill tro att anledningen till detta kan vara att vid den tiden på terminen som jag gjorde intervjuerna var det aktuellt med betygssättning på eleverna. Skulle jag ha gjort intervjun i början av terminen eller innan terminsstart skulle kanske ämnets syfte, presentation och beskrivning ha haft mer fokus. Samtliga lärare i studien är i varje fall positiva till den nya betygsskalan, men skulle gärna vilja lära sig mer om den. Två av tre lärare har märkt anspråken på att göra ämnesplanen mer mottagaranpassad och tydlig, men skulle önska än mer precisering och tydlighet. Detta stämmer också med Morawskis iakttagelse att det finns lärare som vill ha mer vägledning om vad de ska undervisa om (Morawski, 2010). Gällande tydlighet och mottagaranpassning skulle jag vilja belysa det som en av lärarna säger "Jag undrar om det har blivit särskilt mycket mer mottagaranpassat, när ibland inte ens vi som lärare förstår vad som står i ämnesplanen, hur ska då eleverna förstå"? Borde man då inte blivit bättre på att informera lärarna vad man menar med orden i den nya läroplanen och ämnesplanerna? Och vem ska ha ansvaret, Skolverket eller skolledningen? Om inte lärarna förstår styrdokumentet till fullo och tolkar den likvärdigt, hur ska då eleverna kunna få förstärkt kvalitet i undervisningen och därmed en likvärdig utbildning?

Lärarna omformulerar fortfarande målen till lokala mål och förenklar formuleringarna. En del av kritiken mot förra kursplanerna var att de gamla nationellt framtagna målen var så

otydliga att de inte fungerade som ett underlag för planeringen av undervisningen. Om ämnesplanerna hade specificerat innehållet än mer kanske inte lärarna hade behövt skriva om målen, den nya ämnesplanen benämns ju trots allt som innehållsfokuserad. Men hur mycket ska staten i så fall kontrollera lärarnas lektioner? Som Morawski har sett i sin avhandling vill jag anta att den ständiga motsättningen i läroplanen mellan lärares frihet och statens intresse att kontrollera skolan kommer att fortsätta.

Globalisering, innovation och inflytandet av GERS

Lärarna i studien känner inte till GERS via ämnesplanen, utan från andra håll, som föreningen för lärare i moderna språk eller studievägledare. I "Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk" (Skolverket, 2011) finns det ett antal explicita hänvisningar till GERS, och då det ännu ej finns kommentarmaterial till ämnesplanen, kan det faktum att de inte känner till GERS så väl bero på detta. Den ena läraren säger i delstudie 2b (vilket jag tar upp här då jag anser att det hör till GERS-aspekten), gällande kursinnehållet, att det känns som att muntliga färdigheter nämns mer, vilket jag tolkar som en förstärkning av den kommunikativa språksynen som förespråkas av GERS. Den andra läraren uttrycker en önskan om en förstärkning av produktionsaspekten från den kommunikativa språksynen och mer förankring i ämnesplanen gentemot Europa, globalisering och arbetslivet. De två lärare som känner till GERS önskar alltså tydligare förankring i denna, och har gjort medvetna reflektioner gällande den kommunikativa språksynen. Två av tre lärare har inte reflekterat över formuleringar som syftar till globalisering. Gällande innovation och kopplingen som jag i delstudie 1b har gjort till IKT, bekräftar samtliga lärare integreringen av IKT i undervisningen. Detta kan ha göra med förändringen av formuleringar gällande medier och olika källor i ämnesplanen, men då detta är en process som påbörjats före införandet av den nya ämnesplanen, så är det snarare ett tecken på att ämnesplanen bekräftar denna förändring av användandet av digitala medier.

Delstudie 2b- Intervjusvar utifrån praktikerperspektivet

Delstudie 2b är intervjuer av lärarna med fokus på praktikerperspektivet, d.v.s. de praktiserande lärarnas synsätt om ett fåtal perspektiv på deras arbete. Jag kommer här att

presentera relevanta åsikter från lärarna angående aspekter som rör deras arbete. Jag citerar deras egna ord.

Lärarnas synsätt angående förberedelse och stöd i den nya ämnesplanen i moderna språk:

En lärare tycker inte att hen fått så mycket utbildning i den nya ämnesplanen. Hen säger att "vi har fått en bok att läsa på egen hand, som handlar om den nya läroplanen och ämnesplanerna, och den läste jag i somras. Jag kan inte säga att jag fått någon utbildning värd namnet. Sedan har vi ju pratat en hel del om detta på egen hand i ämneslagen". En annan lärare säger att "dels har vi fått information från Skolverket och sedan har vi haft så kallade pedagogiska studiedagar då vi gått igenom olika ämnen och dess ämnesplaner, centralt innehåll och kunskapskrav och om hur man ska tänka för att sätta de nya betygen A-F. Sedan har vi ämnesmöten en gång var tredje vecka då vi ska tala om bland annat detta, alltså ämnesplanerna och det centrala innehållet, men det är svårt att hinna med för det är mycket annat som ska hinnas med på de här mötena, som funderingar kring prov och rättningar, introducering av nya kollegor då det tyvärr händer rätt ofta, diskussion kring enskilda elever som vi inte vet hur vi ska arbeta med. Så det blir svårt att hinna med diskussioner kring ämnesplanerna". En annan lärare säger att "vi har en betygskommitté på skolan som arbetar med tolkning av den nya läroplanen och betygskriterierna, och en dag per termin har vi en studiedag om detta. Jag måste säga att det är väldigt lite fokus på de nya ämnesplanerna. Man bör förankra medvetenheten ännu mer, och jag tycker att det är viktigt att belysa våra styrdokument ännu mer, en dag per termin räcker inte".

Lärarnas synsätt angående kursinnehållet (centralt innehåll och kunskapskrav):

En lärare anser inte att det är någon större skillnad på det gamla och nya kursinnehållet, förutom den nya betygsskalan. Hen säger att "det är bra med nya betyg som täcker in fler områden och nivåer, men sedan kan jag tycka att man sänkt kraven för godkänt och höjt kraven för de högsta betygen, och det kan bli svårt för eleverna att nå de högsta betygen". En annan lärare säger att "det känns om att muntliga färdigheter nämns mer, och det är positivt. Det känns som att realia fått en lite större plats, och att ta stöd av olika medier, och det tycker jag också är väldigt bra". En annan lärare tycker att "innehållet är i princip detsamma, även om den gamla har mer svävande formuleringar så tycker jag att innehållet

är i stort sett detsamma. Jag har elever i steg 1 och steg 2, steg 1 följer den nya kursplanen och steg 2 följer den gamla ämnesplanen, och jag tycker inte att det är stor skillnad ämnesplanerna emellan”.

Lärarnas synsätt angående om de nya ämnesplanerna har förändrat deras undervisning:

En lärare tycker inte att den har förändrats på något nämnvärt sätt. Hen säger att ”jag skulle vilja kunna förändra vissa saker i min undervisning, men det är gruppernas storlek och elevernas skiftande förmågor som styr. Detta styr min undervisning mer än ett styrdokument, tjänstemännen lever i en annan verklighet. Jag skulle även vilja få konkreta exempel på hur man som lärare åstadkommer bättre studieresultat och motivation hos eleverna”. En annan lärare säger att ”kanhända att jag blivit lite mer noggrann med att informera eleverna om ämnets syfte och innehåll. Det har jag varit innan också, men det känns som att kraven från lärare och elever har ökat kring detta. Nu blir det snart aktuellt med en repetition kring färdigheter och omdömen då det snart är dags för betygssättning”. En annan lärare säger att ”eftersom jag är relativt nyutbildad, så följer jag den nya, hann inte jobba så mycket med den gamla. Jag koncentrerar mig på betygen, jag anser att den största förändringen är hur man ser på elevernas kunskap som förändrats genom ändringen av betygsskalan”.

Analys delstudie 2b

Delstudie 2b är intervjuer utifrån praktikerperspektivet. Jag kommer här att analysera de praktiserande lärarnas synsätt angående ett fåtal aspekter, som är kopplat till en del av mitt syfte, att undersöka om den nya ämnesplanen har förändrat lärarnas arbete och synsätt.

Samtliga lärarna i studien anser inte att de har fått den förberedelse i de nya ämnesplanerna de anser behövs. Den utbildning de har fått har varit i för liten omfattning och tid. De förväntas sätta sig in i de nya styrdokumenterna på egen hand, direkt eller indirekt, genom att inte ges tid till detta. Samtliga lärare tycker inte heller att kursinnehållet, det centrala innehållet, har förändrats nämnvärt innehållsmässigt. Den nya ämnesplanen har inte heller förändrat deras undervisning på något omfattande sätt. De koncentrerar sig främst på den nya betygsskalan och vad denna innebär. En lärare bekräftar dock, gällande kursinnehållet,

att hon märkt förstärkningen av att eleverna ska ta stöd av olika medier, vilket jag kopplar till innovation och IKT. Jag skulle vilja koppla en av synpunkterna från en av lärarna angående att tjänstemännen som utformar styrdokumentet lever i en annan verklighet och att det är andra omständigheter som styr undervisningen än styrdokumentet, till skillnaden mellan formuleringsarena och realiseringsarena som Gadler forskat om. Gadler menar ju att det finns en stor variation av hur lärare tolkar styrdokumentet och att detta påverkar elevens möjlighet till likvärdig utbildning (Gadler, 2011), och så verkar vara fallet för en av lärarna. Det blir alltså en diskrepans på hur styrdokumentets intentioner formuleras mot hur de sedan realiserar i verkligheten. Jag kunde också se av denna samma lärares svar att hen har fått minst utbildning och förberedelse i de nya styrdokumentet, och min uppfattning är också att hen verkar minst insatt i förändringarna och tankegångarna runt de nya styrdokumentet. Så jag tror därför att det finns en koppling mellan nivån på förberedelse och stöd i de nya styrdokumentet till en likvärdig tolkning, och därmed en likvärdig utbildning för eleverna.

Sammanfattning

Jag kommer här att besvara mina frågeställningar på ett kort och sammanfattat vis och föra ihop resultaten från de olika delstudierna. De centrala förändringarna som jag har sett i den nya ämnesplanen är att man har minskat och sammanfattat ämnesbeskrivningen, och utökat och preciserat kursinnehållet med fler ord. Man kan se olika tecken på mottagaranpassning i ämnesbeskrivningen. Man kan se en tydligare anknytning till GERS och även en större fokus på globalisering och innovation. Lärarna anser inte att de fått tillräckligt med förberedelse och stöd i den nya ämnesplanen. De har märkt att den nya ämnesplanen har blivit mer tydlig och mottagaranpassad, men de skulle önska ännu mer tydlighet. Den nya läroplanen har i nuläget främst förändrat lärarnas undervisning i och med den nya betygsskalan.

Slutsatser och diskussion

Jag anser att man har tillgodosett kritiken som framfördes mot den gamla kursplanen i den mån att det har tillgodosetts i den formulerade texten, om vi ska koppla till det som Gadler

forskat om, skillnaden mellan formuleringsarena och realiseringsarena. Men frågan är om man har tillgodosett kritiken på realiseringsnivå i och med att lärarna har svårt att tolka den nya ämnesplanen på ett likvärdigt sätt. Jag kunde se att den lärare som hade fått minst utbildning och förberedelse i de nya styrdokumentet, verkade också minst insatt i förändringarna och tankegångarna runt de nya styrdokumentet. Så även om intervjustudien var gjord i mycket liten skala så tror jag att det finns en koppling mellan nivån på förberedelse och stöd i de nya styrdokumentet till en likvärdig tolkning, och därmed en likvärdig utbildning för eleverna.

Om vi återknyter till att min teoriansknytning, att en förstärkning av den kommunikativa språksynen i styrdokumentet bör få konsekvenser för dagens språkundervisning, återstår detta fortfarande att se. Vad jag kunde se var i alla fall att de två lärare som kände till GERS önskade en tydligare förankring i denna, och dessa samma lärare gjorde också medvetna reflektioner gällande den kommunikativa språksynen. Jag ser detta som ett tecken på att lärares kunskap kring bakgrunden av de ställningstaganden och urval som gjorts i ämnesplanen verkar förankra den gällande teoribildningen på hur vi ser på och lär oss språk.

Regeringens intention med gymnasiereformen var bl.a. att elevers rätt till en god utbildning behövde stärkas och att man därför måste förstärka kvaliteten i utbildningen. Om kvaliteten har förstärkts återstår också att se, vad som däremot kan ses som säkert är att eftersom förskjutningen av olika politiska diskurser lär fortsätta vill jag anta att den ständiga striden om läroplanens konstruktion inte är färdig.

Förslag till framtida arbeten inom ämnet

Denna studie är avgränsad till ämnesbeskrivningen, men man kan göra en liknande studie och avgränsa sig till det centrala innehållet och kunskapskraven och fokusera på betyg och bedömning. Vi är i implementeringsfasen av den nya läroplanen och ämnesplanen, därför hade det varit intressant att höra lärares åsikter om de nya styrdokumentet när de arbetat med dem i praktiken några år. Forskningsfältet kan också utvidgas till grundskolans senare år, eller i större skala med en kvantitativ ansats. Det skulle då vara möjligt att dra större slutsatser och generalisera resultatet. Det skulle även vara intressant att undersöka elevernas perspektiv på ämnet moderna språk.

Källförteckning

Tryckta källor

- Bell, Judith. (1995). Introduktion till forskningsmetod, (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Berg, Pernille. (2011). The Reluctant Change Agent – Change, Chance and Choice among Teachers, Educational Change in the City. Lunds universitet: Sociologiska institutionen.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina. (red), (2005). Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys, (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Claesson, Silwa. (2009). Lärares hållning. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, Martyn. (2009). Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Rigmor & Jacobsson, Annsofi. (2001). Språk för livet: Idébok i språkdidaktik, (1 uppl.). Stockholm: Liber.
- Gadler, Ulla. (2011). En skola för alla - gäller det alla: Statliga styrdokuments betydelse i skolans verksamhet. Linnéuniversitet: Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap.
- Hertram, Klara. (2010). Internationalisering- vad innebär det? En studie om begreppets betydelse i skolan. Göteborgs universitet: Sociologiska institutionen.
- Krokmark, Tomas (2011). "Lärandets Strechadhet. Lärandets digitala mysterium i En-till-En-miljöer i skolan". Didaktisk Tidskrift, Vol. 20, No 1.
- Morawski, Jan. (2010). Mellan frihet och kontroll om läroplanskonstruktioner i svensk skola. Örebro universitet: Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap.
- Namdar, Kamran. (2012). Sökandet efter den globalt goda läraren: Utforskning av behov, möjligheter och huvudmoment till en globalt relevant läroplan för lärarutbildning. Mälardalens högskola: Akademin för utbildning, kultur och kommunikation.
- Repstad, Pål. (1993). Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap. Lund: Studentlitteratur.
- Stensmo, Christer. (2002). Vetenskapsteori och metod för lärare: en introduktion. Uppsala: Kunskapsförlaget.
- Stukát, Staffan. (2005). Att skriva examensarbete inom utvecklingsvetenskap. Lund: Studentlitteratur.
- Tornberg, Ulrika. (2009). Språkdidaktik. Malmö: Gleerups.

Elektroniska källor

Europeiska kommissionen och Europarådet (2011). Gemensam förklaring av Europarådet och Europeiska kommissionen. (Elektronisk) Tillgänglig: < http://ec.europa.eu/languages/news/pdf/joint_declaration_european_day_of_languages_sv.pdf > (2012-05-24)

Gymnasieutredningen (2008). Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola. Stockholm: Fritzes. (Statens offentliga utredningar 2008:27). (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/15/87/7ccb8cd4.pdf> > (2012-04-15)

Sigtuna kommun (2012). Skolans styr- och stöddokument. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.sigtuna.se/sv/Barn--Utbildning/Grundskola/Grundskolor/Sta-Gertruds-skola/Skolans-styr--och-stoddokument/> > (2012-05-15)

Skolverket (2009a). Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2144> > (2012-03-26)

Skolverket. Gymnasieskola före ht11, Ämne-Moderna språk, kursplan 2000. (Elektronisk) Tillgänglig: < http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/gymnasieskola-fore-ht-2011/kursplaner/sok-amnen-och-kurser?_url_=http%3A%2F%2Fsvcm.skolverket.se%2Fsb%2Fd%2F2503%2Fa%2F13845%2Ff%2Func%2Famnesplan%2Fid%2FMSPR%2FtitleId%2FModerna%2520spr%25E5k > (2012-03-26)

Skolverket. Gymnasieutbildning, Ämne-Moderna språk, program och ämnesplaner. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/amnes-och-laroplaner/sok-program-och-amnesplaner/subject.htm?subjectCode=MOD> > (2012-03-26)

Skolverket (2011a). Gymnasieskola 2011. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2597> > (2012-05-20)

Skolverket (2011). Kommentarer till uppbyggnad av och struktur för ämnena engelska, moderna språk och svenskt teckenspråk för hörande. (Elektronisk) Tillgänglig: < http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.145557!Menu/article/attachment/Strukturkomm_en_modsprk_sv_teckenspr_hr.pdf > (2012-05-18)

Skolverket (2011). Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2560> > (2012-03-26)

Skolverket (2011) Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705> > (2012-05-15)

Skolverket (2011b). Om gymnasieskolan. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/gymnasieutbildning/om-gymnasieskolan> > (2012-05-15)

Skolverket (2011c). Om Skolverket. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/2.3894/2.3901> > (2012-05-15)

Skolverket (2009b). Utbildningsinfo. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.utbildningsinfo.se/sb/d/194/a/1048> > (2012-05-24)

Skolverket (2010) Utmaningar för skolan - Den nya skollagen och de nya reformerna. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2395> > (2012-05-15)

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (Elektronisk) Tillgänglig: < <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> > (2012-05-05)

Bilaga

Intervjuguide, delstudie 2.

- Vad har du fått för typ av utbildning, förberedelse, stöd i de nya ämnesplanerna? (arbetslag, rektor, externt?)
- Hur stor omfattning (timmar, dagar?)
- Om ingen utbildning: samma frågor, men riktat mot lärarens egen bedömning, tolkning och förståelse av de nya ämnesplanerna
- Vad anser du om den nya ämnesplanen i moderna språk?
- Vilka är förändringarna i den nya ämnespresentationen?
- Har något av detta betonats i den ev. utbildningen? (tydlighet, precisering, globalisering, IKT, GERS, kommunikativ språksyn, ev. fler aspekter?)
- Anser du ovanstående positivt eller negativt?
- Har du noterat förändringar i det centrala innehållet?
- Har det här förändrat din undervisning på något sätt?